

Statsalmenning og bygdealmenning.

Av Helge Holst.

Almenninger fins i nesten alle germanske land, men såvidt jeg vet ikke i latinske eller slaviske.

En almenning er en landstrekning som ikke eies av private, men av staten eller av et bygdelag.

Av og til er også annen mark kalt almenning. Her i byen har vi bevart ordet almenning som navnet på de åpne plasser i bryggerrekken langs Nidelva. Det er da bare en gammel nemning som sitter igjen fra den tid at området virkelig var almenning. I vårt land har almenningene vært meget større før i tiden. Bøndene har rykket fram og erobret land eller kjøpte land fra kronen og almenningene har stadig minket.

Noen av våre største godser er skapt ved kjøp av almenninger. Nordmarka ved Oslo er for en stor del gammel almenning.

De enevelde danskekonger kunne tillate seg å selge almenninger — nå lar det seg ikke lenger gjøre uten etter grunnlovsforandring. Her i Trøndelag er store strekninger av skog og fjell statsalmenninger. Særlig i Nord-Trøndelag er det svære arealer. Det er statens skogvesen som stiller med disse områdene. I nordre fylke er det 6 skogforvaltere som styrer med tilsammen ca. 572 800 hektar statsalmenning, hvorav 383 450 ha. er snaufjell. I søndre fylke er det under 4 forvaltninger 185 700 ha. almenning, hvorav 145 100 ha. snaufjell.

Tilsammen er det altså i begge fylker 758 500 ha. eller mere enn 7½ million mål.

Av bygdealmenninger er det adskillig mindre, nemlig ca. 38 503 hektar. Også bygdealmenninger står under statens overoppsyn, men

de styres temmelig uavhengig av almenningsstyret som velges av de bønder som har bruksrett til virke og beite i området. Både fordi almenningene er forholdsvis små og fordi makten ligger i hendene på gårdbrukere som sokner til bygdealmenningene har disse mindre interesse for jegere, fiskere og turister fra andre bygdelag og byer. Almenningens herligheter står i alminnelighet ikke så fritt til disposisjon som i de egentlige statsalmenninger. De forskjellige styret i bygdealmenningene ser som regel ikke med velvilje på at utenbygdsboende vil fiske eller jage på deres område. Det later heller ikke til at de ønsker at det skal bygges hytter i almenningene.

I Statsalmenningene er situasjonen noe anderledes. Skogvesenets oppfatning er at disse store strekninger til en viss grad bør komme alle norske borgere tilgode. Opprinnelig var almenningene til bruk for alle, så når staten søker å ta vare på de rettigheter den alminnelige borger ennå måtte ha, så er det i nøyeste samsvar med gammel norsk rettsoppfatning.

Det heter i loven «Saa skal Almenning være, saasom den haver været af gammel Tid, både det Øverste og Yderste». Jeg siterer dette for å gi inntrykk av institusjonens elde.

Almenninger har det nemlig vært i Norge fra tidenes morgen og lover og sedvaner bærer preg av dette.

Rettsregler og bruk er på mange måter foreldet og lite tidsmessige. Almenningslover er ofte vanskelig å forstå. De må sammenholdes og suppleres med den alminnelige sedvane. Almenningsforhold har gitt grunnlag for fete prosesser og lærde og tykke avhandlinger.

Rettighetene i almenningene har naturlig nok ved alders tids bruk festet seg til gårdene i de bygdelag som sokner til almenningene. Det er overhode bare selvstendige gårdsbruk som har rett til trevirke, beite, slåtter, torvtak og mosetak i almenningene. Andre næringsdrivende har ikke slike retter, men alle innbygdsboende har de samme rettigheter til jakt og fiske.

Rett til seter har bare de gårder som har hatt seter i almenningen fra gammel tid. Det hender ikke sjelden at gårder som ikke ligger i bruksberettiget bygdelag har seter i en almenning. Dette er da gjerne en rett fra gammelt av.

De viktigste lover om almenninger er fjelloven og almenningsloven, og det er tre institusjoner som deler makten i almenningene. Fjellstyret som velges etter visse regler av herredsstyret, ordner med jakt, fiske, beite o.s.v. Fjellstyret har også rett til med skogvesenets samtykke å opprette nye setrer.

Almenningsstyret som velges av og blant de bruksberettigede gårdbrukere har med bevilgning og fordeling av trevirke å gjøre. Skogforvalteren som representerer skogvesenet blinker det av almenningsstyret utlovde virke. Han griper inn hvis det bevilges for lite eller for meget og han skal passe på at det ikke skjer misbruk.

Det som mest interesserer turister er imidlertid jakt og fiske og adgang til å bygge seg hytter.

Utenbygdsboende har rett til jakt og fiske i statsalmenninger etter visse regler, men hvis det blir for mange som vil gjøre bruk av disse retter til skade for fiske- og viltbestand, kan fjellstyret og skogforvalteren si stopp.

Jaktkort for småvilt løses hos fjellstyret etter følgende satser:

- a. Jakt uten hund må ikke koste mere enn kr. 10,—, men kan koste mindre.
- b. Jakt med hund må ikke koste mere enn kr. 100,—, men kan koste mindre.

Jakt etter villrein er ikke aktuelt i Trøndelag.

Jakt etter elg og hjort blir hvert år annonsert av skogforvalteren i dagspressen og solgt til høystbydende. Minimumsprisen er gjerne kr. 100,— pr. dyr.

For tiden må en ha attest for nasjonal holdning for å drive storviltjakt.

Fiskekort selges utelukkende av fjellstyret. Når en ikke bruker fast redskap må avgiften ikke overstige kr. 5,—.

Under visse omstendigheter kan en også kjøpe seg rett til å bruke garn og annen fast redskap.

I de rene statsskoger er det skogvesenet som råder over og selger jakt og fiske.

I den senere tid er det en hel del mennesker som har fått øynene opp for at våre statsalmenninger og statens høyfjell ligger i noen

av våre vakreste fjelltrakter. Jotunheimen er blant annet statens høyfjell.

Det er blitt rift om hyttetomter i almenningene.

Når norsk borger ønsker hyttetomt i almenning bør søknaden stiles til vedkommende skogforvalter. Almenningsstyret og fjellstyret får høve til å uttale seg. Meget ofte er de imot hyttebygg, men er deres argumenter ikke særs gode blir søknaden innvilget allikevel. Her kommer nemlig det syn inn at når ingen vesentlig skade skjer bør en almenning være til glede for alle.

Å selge almenningsgrunn er ikke tillatt uten til oppdyrkning. Den som vil ha hytte må derfor byksle grunn. Avgiften er kr. 25,— pr. år og kr. 25,— i innfestningsavgift en gang for alle. Tomtens storleik avhenger av forholdene. Den blir gjerne fra ett til to mål.

Vilkårene for byksling er for øvrig fastsatt i trykte skjemaer eller kontrakter. Enkelte punkter i overenskomsten kan virke noe harde, men en må ikke ta det for tungt. Ved Gauldal skogforvaltning er bare en kontrakt blitt oppsagt. Vedkommende betalte ikke sin byksel og han holdt et syndig hus til sorg og ergrelse for alle naboer.

Tidspunktet til å skrive om hyttebygg er for øvrig ikke heldig valgt. For tiden hverken byksles eller selges tomter fra almenninger og statsskoger fordi hyttebygg er forbudt. Men det kan ikke hindre at folk kan se seg ut tomter og holde seg ferdig til tiden er inne igjen.

Det er mange steder det blir høve til å kjøpe seg rett til jakt og fiske for en noenlunde overkommelig pris og bygge seg en hytte i strøk hvor naturen er jomfruelig og en har følelse av villmark og ensomhet, selv om det fins et par setrer ikke så langt unna som kan skaffe melk, ost og rømme.

Det gikk nok an å gi noen vink om hvor det er særlig vakkert og hvor vannene er mange og rike på fisk og hvor det hender det flakser en rype og beiter en elg nede i lien, og hvor fjellene hever seg stolte og steile og gir den store lengsel. Men slike vink gir jeg absolutt ikke selv til mine venner og grunnene er mange.

Smaken er så forskjellig. Folk skal selv ha gleden av å lete seg fram, snakke seg fram og se seg for. De skal selv tale med fjell-

styret om jakt og fiske og komme overens med folk. Ellers blir det bare skuffelser.

Men jeg kan gi et råd. Er det noen som er interessert skal de ta rektangelkarter med seg, oppsøke vedkommende skogforvalter på hans kontor og få avsatt på kartene de almenninger det kan bli tale om i den trakt søkeren ønsker seg hytte. Så går det nok an å spørre litt om folk og natur og en kan få overlatt et kontrakt-skjema for byksling av tomt. De forskjellige punkter i kontrakten gir høve til nye spørsmål. Særlig kan det være verd å tale om vedspørsmålet som er så uhyre viktig.

Slik forberedt kan en gi seg ut i marken og lete seg fram på eget ansvar.

Helge Holst.

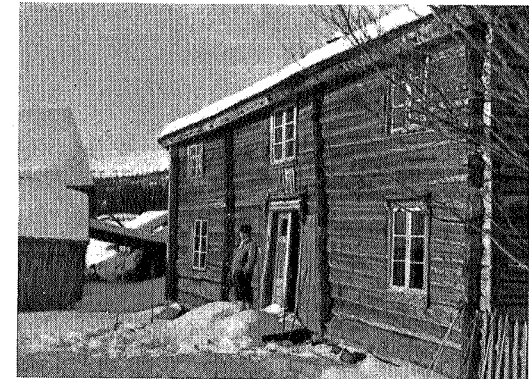
Fra Orkelsjøtraktene

E. A. Haugen

Nye områder - Haltdalen.

Av Finn Kleven.

For våre medlemmer har det sikkert interesse å få en utgreiing om de nye ruter som kommer etter at T.T. får de to nye stasjoner Midtaunet i Haltdalen og Stormoen ved Fongen med det mellomliggende kvarter på Hilmo gård i Tydalen.

Midtaunet — Haltdal

Arne Falkanger

Vi får to nye inngangsruiter til hyttene i Sylene. Den ene med jernbanen til Haltdalen stasjon hvorfra man kan gå eller ta rutebil ca. 8 km til vårt nye kvarter i Aunegrenda. Derfra på fjellsti til Hilmo i Tydal, oppover Melshogna og inn etter Roltdalen til Stormoen hytte. Videre gjennom Fongenfjellene, over Skarpdalssetrene fram til Storerikvollen. Den andre med buss fra Hell til høyest i Kubjörga på grensen mellom Selbu og Tydal. Derfra tilfots over Melshogna til Roltdalen og inn på ruten fra Hilmo til Stormoen. Kubjörga—Stormoen tar 5—6 timer ved makelig marsj med rast. Ruten skiller seg ikke vesentlig fra turen Hilmo—Stormoen og beskrives ikke spesielt.

Det må her innskytes at høsten 1947 er hytta på Stormoen under bygning med 28 gjestesenger og den håpes ferdig til påsken 1948. Styret setter videre alt inn på å få i stand stasjonen på Midtaune